

Коновалова Вікторія Анатоліївна

викладач-методистка

Житомирський агротехнічний коледж

Лазаренко Інеса Станіславівна

викладач-методистка

Житомирський агротехнічний коледж

КОМУНІКАТИВНО-ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ МІЖКУЛЬТУРНОГО СПІЛКУВАННЯ

Постановка проблеми. Одним із найважливіших складників життя людини є комунікація. У широкому сенсі це поняття охоплює значно більше, ніж просто обмін інформацією між людьми. До неї належать канали засобів передачі та одержання інформації, де задіяні машини, прилади, штучний інтелект, комп'ютерні мережі і програми, культурні знаки, тощо.

Виклад основного матеріалу. У вузькому сенсі комунікація — основний спосіб людського спілкування, найактивніша форма людської життєдіяльності.

Розвиток світової цивілізації на сучасному етапі обумовив зростання комунікації і, перш за все, мовних комунікацій. Відбувається зближення мовних культур та збільшується їх роль в процесі іншомовної комунікативної діяльності. Сучасний світ – динамічний світ комунікацій, для активної діяльності у якому необхідна мова спілкування, яка зближує різні культури. Пов'язані з явищем глобалізації процеси передбачають регулярні контакти у різних сферах між представниками різних культур. Крос-культурні контакти стають частішими, більш тривалими, і в їх контексті здійснюється практична діяльність. Така ситуація вимагає вирішення поставлених практичних завдань та питань культурної адаптації одночасно. Міжкультурна комунікація, як слушно зауважив П. Донець, «охоплюватиме ціле коло явищ, що має будь-яке відношення до зіставлення та взаємодії культур, а також їх носіїв» [1, с. 19].

Датою народження міжкультурної комунікації як академічної дисципліни варто вважати 1954 рік, коли вийшла у світ книжка Є. Хола й Д. Трагера «Cultureas Communication» («Культура як комунікація»), у якій автори вперше запропонували для широкого вживання термін «міжкультурна комунікація», що відбивав, на їхню думку, особливу галузь людських взаємин. Пізніше основні положення та ідеї були більш докладно розвинені у відомій праці Е. Хола «The Silent Language» («Німа мова», 1959 р.), де автор показав тісний зв'язок між культурою й комунікацією. Розвиваючи свої ідеї, Хол дійшов висновку про необхідність навчання культурі. Адже, коли людина опиняється в іншому культурно-мовному середовищі, вона відчуває так званий «культурний шок»

через недостатні знання національних цінностей і законів спілкування носіїв різних культур і мов.

При взаємодії культур можуть виникати ненавмисні збої у процесі комунікації і навіть конфлікти, спричинені відмінностями вербальних і невербальних кодів у носіїв різних культур. Такі непорозуміння пов'язані з порушенням основної умови успішного спілкування: комуніканти мають спільно розуміти повідомлення (і вербальне, і невербальне).

Простіше кажучи, мова, культура і міжкультурна комунікація - нерозривно пов'язані між собою частини. Не знаючи якихось аспектів мови або культури, неможливо спілкуватися з іноземцями неможливо.

Сучасний етап розвитку системи освіти в Україні характеризується активними інноваціями, спрямованими на збереження досягнень минулого і, одночасно, на модернізацію системи освіти відповідно до вимог часу, новітніх досягнень науки, культури і соціальної практики. Характерною особливістю цього періоду розвитку педагогічної освіти є пошук нового змісту, форм, методів і засобів навчання; розгортання широкої експериментальної роботи, спрямованої на впровадження освітніх інновацій на засадах сучасної філософії освіти.

На особливу увагу заслуговує нещодавно розроблена «концепція компетентності» як провідна ідея для сучасної національної системи освіти, суть якої полягає в тому, що «... система освіти тільки тоді може вважатися ефективною, коли її результатом буде компетентна особистість, котра володіє не тільки знаннями, моральними якостями, але й уміє адекватно діяти у відповідних ситуаціях, застосовуючи здобуті знання й беручи на себе відповідальність за свою діяльність» [2, с. 15]. Як бачимо, компетентність можна вважати одним із головних критеріїв підготовки фахівців у вищих закладах освіти.

Успадок від «закритого» до міжнародної спільноти суспільства колишнього СРСР викладачам залишався певний досвід у викладанні іноземних мов, який у більшій мірі ґрунтувався на засадах граматико-перекладного методу. Сьогодні модернізація у політичному, соціально-економічному і культурному житті нашої країни зумовлюють потребу в людях, що володіють іноземною мовою як засобом спілкування та можуть використовувати її для свого фахового розвитку.

Необхідність навчити студентів використовувати іноземну мову як засіб комунікації у діалозі культур різних країн спонукає нас, викладачів, переосмислювати цілі іншомовного навчання та акцентувати увагу на пошуках нових засобів їх досягнення. На жаль, ми часто йдемо не шляхом опанування нової технології, а через використання окремих прийомів, технік, які, формально, урізноманітнюють навчальний процес, однак нічого суттєво не змінюють.

Комунікативно-діяльнісний підхід і відповідно діяльнісний спосіб навчання – це особистісне включення студента в процес, коли компоненти діяльності їм самим спрямовуються і контролюються. При даному способі навчання забезпечується комфортне психологічне самопочуття студентів і викладача, рівень знижуються конфліктні ситуації на заняттях. Створюються сприятливі передумови для підвищення рівня загальнокультурної підготовки.

Понад дві тисячі років тому видатний китайський філософ і педагог Конфуцій сказав: «Те, що я чую, я забуваю. Те, що я бачу, я пам'ятаю. Те, що я роблю, я розумію.»

Ці три простих твердження обґрунтовують необхідність використання активних методів навчання. Дещо змінивши слова видатного педагога, можна сформулювати *кредо комунікативно-діялісного підходу до навчання*: «Те, що я чую, я забуваю. Те, що я бачу, я пам'ятаю. Те, що я чую, бачу і обговорюю, я починаю розуміти. Коли я чую, бачу, обговорюю й роблю, я набуваю знань і навичок. Коли я передаю знання іншим, я стаю майстром».

Практичне завдання комунікативно-діялісного підходу полягає в тому, що в центрі навчання знаходиться сам студент, і, що на основі оновленого змісту освіти формується його компетентність, а процес освоєння відібраного змісту носить діялісний характер.

Слід зазначити, що діялісний метод навчання, знімає у студентів страх перед помилкою, вчить сприймати невдачу не як трагедію, а як сигнал для її виправлення. Такий підхід до вирішення проблем, особливо у важких ситуаціях, необхідний і в житті: у разі невдачі не впадати в зневіру, а шукати і знаходити конструктивний шлях.

Найголовніше, що діялісний спосіб навчання не руйнує традиційну систему навчання, а перетворює її, зберігаючи все необхідне для реалізації нових освітніх цілей.

Засобами, що характерні такому підходу до навчання мовлення, є комунікативні завдання як вид творчої діяльності. Основними їхніми пріоритетами є здатність стимулювати виконання мовленнєвих дій, що забезпечують активізацію вивченого навчального матеріалу, сприяють формуванню й удосконаленню мовленнєвих умінь. Окрім того, значущість їх виявляється також у здатності творчо і комплексно інтегрувати вивчений мовний матеріал і набутий мовленнєвий досвід студентів у різноманітних групових інтерактивних видах комунікативної діяльності, зокрема навчально-мовленнєвих ситуаціях, дидактично спрямованих ігрових видах діяльності, проектній роботі тощо. Вони сприяють розвитку творчих здібностей студентів, забезпечують максимальну передачу їм ініціативи в отриманні навчального досвіду, формують навички співпрацювати в колективі.

Але при такому підході ми стикнулися з проблемами того, що багато студентів не мають достатньої підготовки, щоб висловлювати своє ставлення, свою точку зору з приводу тієї чи іншої проблеми обговорення, а частина з них не можуть навіть просто успішно презентувати ту чи іншу інформацію. З метою дослідження цієї проблеми серед студентів коледжу було проведено дослідження, яке охопило 157 студентів I-Ікурсів. Процедура передбачала вибір студентами запропонованого списку тих навчально-мовленнєвих ситуацій, за змістом яких вони погодилися б вести спілкування. Усього було пред'явлено 20 ситуацій: 10 передбачало, в основному, репродуктивні висловлювання і не потребували формулювання жодних аргументів і оприлюднення власної позиції, а інші 10 стимулювали студентів до рефлексивного мислення, до творчих розумових пошуків. Окрім цього, в цій же анкеті студенти мали вказати причину свого вибору тих або інших ситуацій (їм пропонувалися можливі варіанти відповіді).

За результатами анкетування була отримана така інформація: 141 респондент (близько 91%) для спілкування вибрав ситуації репродуктивного виду і лише 9% - творчого характеру. Серед загальної кількості респондентів 151 студент (близько 96%) вказали дві причини свого вибору:

- «Не готовий успішно спілкуватись іноземною мовою за запропонованою ситуацією» (110 студентів – 73%);
- «Не готовий аргументувати свої думки щодо цього питання рідною мовою» (41 студент – 27%).

Висновки. Проаналізувавши та врахувавши отримані результати описаного вище дослідження, можна вибирати стратегії та оптимальні форми і методи формування комунікативної компетенції студентів.

Кожен з методів навчання має певні переваги і недоліки. Ефективність їх застосування визначається специфікою конкретного процесу навчання. Універсальних рекомендацій щодо складу і застосування методів навчання не існує. Педагог самостійно приймає рішення про використання того чи іншого методу на основі свого власного досвіду, врахування особливостей студентської аудиторії з метою максимальної ефективності процесу навчання.

Комунікативно-діяльнісний підхід до викладання іноземної мови та діяльнісні технології навчання іншомовного спілкування відкривають нові можливості для ефективної взаємодії викладача і студентів: викладач стає наставником саморозвитку студента, провідником в інформаційному просторі, а студент в свою чергу, перетворюючись на суб'єкта пізнавальної життєдіяльності, набуває особистісних компетентностей, рівень сформованості яких дозволяє майбутньому спеціалісту ефективно здійснювати іншомовну, а отже, міжмовну, міжкультурну й міжособистісну комунікацію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Донец П.Н. Основи общей теории межкультурной коммуникации: научный статус, понятийный аппарат, языковой и неязыковой аспекты, вопросы этики и диалогичности. – Харьков: ШТрих, 2001. – 386 с.
2. Кравченко А. И. Общая социология / Александр Иванович Кравченко. – М.: Высшая школа, 2001. – 481 с.
3. Лановик З. Б. Художній переклад як проблема компаративістики / З. Б. Лановик // Літературознавча компаративістика : навч. посіб. / ред. Р. Т. Гром'як ; уклад. : Р. Т. Гром'як, І. В. Папуша. – Тернопіль, 2002. – С. 256–272.
4. Манакін В.М. Мова і міжкультурна комунікація. – Навчальний посібник. – Мовознавство. Українська мова – К: Альма-матер, 2012. – 288 с.
5. Садохин А. П. Введение в теорию межкультурной коммуникации / Алексей Петрович Садохин. – М.: Высшая школа, 2005. – 310 с.

Круківська Ірина Вікторівна,

кандидат,

*ВКНЗ «Коростишівський педагогічний
коледж імені І.Я.Франка» Житомирської
обласної ради*

ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ У ВНЗ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Інституалізація соціальної роботи відбулася у багатьох європейських країнах на рубежі ХІХ-ХХ століть у період інтенсивного розвитку капіталізму з метою пом'якшення гостроти суспільних суперечностей. У нашій країні з давніх часів сформувалися традиції благодійництва, соціальної опіки і підтримки людей, які опинилися у скрутному становищі. За сучасної суспільної трансформації різко загострилися соціальні проблеми, вони набули системного, затяжного характеру. Головне лихо України – бідність абсолютної більшості населення. Для подолання цієї та інших хронічних виразок потрібна науково обґрунтована соціальна політика. Європейським інструментом реалізації є соціальна робота.

Соціальна робота в Україні поступово й неухильно розвивається і як галузь гуманітарного значення, і як поле наукових досліджень. Хоча є ще чимало серйозних проблем щодо інституалізації соціальної роботи як академічної дисципліни, що помітно гальмує її розвиток у цілому. У минулому соціальна робота як галузь педагогічних досліджень не розвивалася, що цілком зрозуміло, оскільки теорією і методом усіх без винятку наук було оголошено марксизм-ленінізм. І лише в 90-х роках ХХ сторіччя соціальна робота зусиллями провідних філософів і педагогів України знову починає відновлювати своє право на існування.